

Pregledni znanstveni članek (1.02)
 BV 74 (2014) 1,141—149
 UDK: 172.1:27-246
 Besedilo prejeto: 08/2013; sprejeto: 11/2013

Saša Knežević

(Nacionalni) ponos v humanistični in v novozavezni interpretaciji

Povzetek: V psihologiji je ponos navznoter usmerjena emocija, ki izhaja iz pozitivne samoocene in ima dva pomena: negativnega in pozitivnega. Za Aristotela je ponos krona vrlin, v krščanstvu pa pregreha. Vendar obstajajo pomembne izjeme in situacije, ki zahtevajo ponosno držo. Poznamo tudi nacionalni ponos, ki ga ni moč zanikati in ima svojo vlogo v ureditvi sveta. Vendar je ta ponos v Cerkvi nekaj odvečnega, nekaj, kar se mora preobraziti v »novi (nacionalni) ponos«.

Ključne besede: ponos, nacionalni ponos, Aristotel, apostol Pavel, Kristus, Cerkev

Abstract: **(National) pride in humanistic and New Testament interpretation**

Pride is psychologically an inwardly directed emotion that results from a positive self-evaluation and can carry either positive or negative meaning. Pride is to Aristotle the crown of all virtues, while in Christianity it is the crown of all vices. However, there are important exceptions to the latter. National pride, a kind of societal law, is of great importance in world affairs and cannot be denied. However, it is redundant and unnecessary in the Church, and has to be transformed into a »new (national) pride«.

Key words: pride, national pride, Aristotle, Apostle Paul, Christ, Church

»Ponos (*hyperēphania*) predstavlja izgubo (duhovnega) premoženja in (vsega) duhovnega, doseženega s potom.«

sv. Janez Lestvičnik

V psihologiji ponos pomeni »prijetno in radostno emocijo, ki izhaja iz pozitivne samoocene«. To navznoter usmerjeno čustvo ima dva pomena. V negativnem smislu ponos označuje (pre)napihnen občutek o osebni statusu ali dosežkih nekega posameznika in se lahko razume kot ošabnost. V pozitivni konotaciji, pravijo psihologi, pa ponos označuje čustvo zadovoljstva, ki se rodi kot produkt (po) hvale oziroma kadar se počutimo lepo zaradi neke določene pripadnosti (Lewis 2010, 53–61).

V antični grški filozofiji je največ o ponosu razmišljal Aristotel iz Stagire (384–322 pr. Kr). Ponos, ali kakor mu pravi: velikodušje (*megalopsychia*) opredeli kot krono vseh kreposti in ga loči od nečimrnosti, od umirjenosti in od ponižnosti. Torej: »Ponosen je tisti mož, ki misli, da je vreden velikih stvari, kajti tisti, ki to počne, a si le-teh ne zasluži, je bedak, noben krepostni človek pa ni ne zabit ne neumen. Ponosni mož je tak, kakršnega smo opisali. Kajti tisti, ki je vreden malega in misli o sebi tako, je umirjen, ne pa ponosen, glede na to, da ponos (*megalopsychia*) predstavlja velikost, kakor lepota rabi veliko telo; tudi majhni možje so lahko čedni in imajo dobre mere (teles), niso pa lepi.« (*Nikomahova etika* 4.3)¹

Aristotel sklene: »Ponos, torej, je neke vrste krona vseh kreposti; kajti (on) jih naredi močnejše in (on) ne more obstajati brez njih (kreposti). Zato je težko biti resnično ponosen brez plemenitosti in dobrote karakterja.« (*Nikomahova etika* 4.3)²

Kot nasprotje tej »vrednosti za velike reči« ta Platonov učenec definira predrnost, nadutost oziroma ošabnost (*hybris*), ki je »povzročanje in izrekanje reči, ki osramotijo (užalijo) žrtev, pa ne zaradi tega, da se ti ne bi kaj zgodilo, niti zaradi tega, ker se ti je kaj zgodilo, temveč enostavno zaradi (lastnega) zadovoljstva, kajti (ošabnost) ni povračilo (za prejšnje) žalitve, ampak maščevanje (kazen). Razlog za zadovoljstvo v ošabnosti pa je v tem, ker ljudje mislijo, da bodo s tem, če slabo ravnajo z drugimi, (še) povečali svojo veličino.« (*Retorika*, 1378b)³

Aristotelova *megalopsychia* (lat. *magnanimitas*) pomeni v bistvu ponos in ne velikodušja kakor danes. Njegov ponos vendarle nima posebne negativne psihološke konotacije (ošabnost), kajti ponos je zanj lahko samo nekaj dobrega. Njegov ponos, kakor ga opredeli, tudi ni neki občutek pripadnosti in/ali (po)hvale, temveč je prej nekakšna mera ali nujnost, da (pošteno) »zahtevaš« – in dobiš – status (veličine), ki ti v družbi, (morda) kot zasluga, pripada. Za neko sužnjelastniško družbo, organizirano v majhne države mesta ali polise, velikokrat sprte med sabo in v vojnem stanju, kjer se je bilo treba boriti za fizični obstoj, je bilo to do neke mere logično. Ponos je tukaj stvar, ki ima neko »realno pokritje« in ki po pomenu meji na tisto, čemur bi lahko danes rekli hrabrost ali celo plemenitost. Aristotelova *megalopsychia* vsekakor ni nekaj stihijskega in vsebuje neko dostojanstvo s primerno dozo intelektualne komponente.

¹ Eth. Nic. 1123b: ἡ δὲ μεγαλοψυχία περὶ μεγάλα μὲν καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος ἔοικεν εἶναι, περὶ ποῖα δ' ἐστὶ πρῶτον λάβωμεν· διαφέρει δ' οὐδὲν τὴν ἔξιν ἢ τὸν κατὰ τὴν ἔξιν σκοπεῖν. δοκεῖ δὴ μεγαλόψυχος εἶναι ὁ μεγάλων αὐτὸν ἀξιών ἄξιος ὢν· ὁ γὰρ μὴ κατ' ἀξίαν αὐτὸ ποιῶν ἡλίθιος, τῶν δὲ κατ' ἀρετὴν οὐδεις ἡλίθιος οὐδ' ἀνόητος. μεγαλόψυχος μὲν οὖν ὁ εἰρημένος. ὁ γὰρ μικρῶν ἄξιος καὶ τούτων ἄξιων ἑαυτὸν σώφρων, μεγαλόψυχος δ' οὐ· ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψυχία, ὡσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι, οἱ μικροὶ δ' ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ' οὐ.

² Eth. Nic. 1124a: εἴοικε μὲν οὖν ἡ μεγαλοψυχία οἷον κόσμος τις εἶναι τῶν ἀρετῶν· μείζους γὰρ αὐτὰς ποιεῖ, καὶ οὐ γίνεται ἄνευ ἐκείνων. διὰ τοῦτο χαλεπὸν τῇ ἀληθείᾳ μεγαλόψυχον εἶναι· οὐ γὰρ οἷον τε ἄνευ καλοκαγαθίας.

³ Rhet. 1378b: ἔστι γὰρ ὕβρις τὸ πράττειν καὶ λέγειν ἐφ' οἷς αἰσχρύνῃ ἔστι τῷ πάσχοντι, μὴ ἵνα τι γίνηται αὐτῷ ἄλλο ἢ ὅ τι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθη· οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες οὐχ ὑβρίζουσιν ἀλλὰ τιμωροῦνται. αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἷονται κακῶς δρῶντες αὐτοὶ ὑπερέχειν μάλλον.

Glede etimologije ponosa. Po-nos pomeni, da nas nekaj *ponese* oziroma *odnese* dalje. V ruščini se ponosu reče *gordost'* in ga ne smemo mešati z rusko besedo *ponos*, ki se prebere kot *panós* in pomeni diareja, driska. V starocerkvenoslovanščini (in srbščini) se beseda *gordost* uporablja v glavnem v duhovni literaturi in v duhovnem kontekstu in pomeni napihnjenost, prevzetnost in pretirano povzdigovanje. Rusko analogno je *gordynja*. Večinoma nastopa v negativni konotaciji, med *ponosom* in *gordostjo* ne obstaja bistvena razlika v pomenu. V stvaritvah Leva Tolstoja ima ponos negativen pomen. Ničnost ponosa in sila globoke ljubezni do domovine je ena od glavnih misli *Sevastopola v decembru mesecu*. Tudi v *Potovanjih iz Petrograda v Moskvo* Radišev oba termina uporablja sinonimično, kajti – po njegovem – je koren tako prvega kakor drugega isti: »goré« ali gori, zgoraj, proti vrhu. To je, ko na nekaj gledamo »od zgoraj«. Podobno je tudi v latinščini. Napuhu se reče *superbia*, pri tem je koren te besede *super* in pomeni »nad, na vrhu, prek«; enako tudi v grščini beseda, ki označuje napuh, *hyperēphania*, sestoji iz *hýper* »nad« in *phainō* »svetim se«. Po Vasmerju (Fasmer 2004) pa je koren besede *gordost* *grd* oziroma starocerkvenoslovansko *grъдъ*, grško *phoberós*. *Gordost'* (napuh) je torej nekaj grdega, nekaj ne preveč prijetnega in lepega. Podoben razvoj najdemo tudi v angleškem jeziku. *Pride* (napuh) izvira iz besede *prodīs* (iz lat. *prodesse*), to je v pozni latinščini pomenilo »koristen«. Tako (*prodīs*) so se namreč sami imenovali normanski vladarji Anglije. Alteracija pomena po asociaciji pride od podjarmljenih Anglosasov, ki pa so »koristnost« svojih vladarjev doživljali drugače.

1. Ponos v krščanstvu

Opazili smo, da je »ponos«, imenovan velikodušje, Aristotel štel za krepost, še več, za krono in vrh vseh kreposti. Vendar je z nastopom krščanstva ponos začel pridobivati drugačen pomen. V novih definicijah je izgubil visoki status, ki ga je bil deležen. Še več, prestopil je iz tabora kreposti v tabor pregreh. Nekdanja krona vrlin je sedaj, upravičeno, postala najhujši greh. Albert iz Breše pravi za ponos (*superbia*), da je to »ljubezen k lastni veličini (in začetek greha)« (*De Amore* 4).⁴ Sv. Janez Lestvičnik pa ponos oziroma napuh (*hyperēphania*) opredeli z »odpovedovanjem od Boga in izumom demonov ... Ponos se začne tam, kjer se konča nečimrnost, njegov konec pa je zaupanje v osebne moči (pri zavrnitvi božjih) in demonska narava.« (Lestvičnik 1997, 127–129 oz. XXII, 965). Sveto pismo obsoja ponos kategorično: »Ne prepuščaj se domišljavosti (rus. *ne gordis'*; gr. *mē hypsēlophonei*), ampak se boj!« (Rim 11,20) »Bog se prevzetnim (= ponosnim; gr. *hyperēphaneis*) upira, ponižnim pa daje milost.« (1 Pt 5,5) In: »Vsak ošabnež (*hypsēlokardios*) je GOSPODU gnusoba.« (Prg 16,5)

Tukaj lahko opazimo, da se za besedo ponos v Novi zavezi uporabljata besedi *hyperēphanēs* in *hypsēlophronō* in ne *megalopsychia*. To zadnje bi lahko prevedli

⁴ »Est autem superbia amor proprie excellentie, et fuit initium peccati superbia.«

tudi kot visokoumje ali previsoko povzdigovanje. To je v skladu z negativnim pomenom »notranje samoocene«, poznanim v psihologiji, kakor smo ga navedli na začetku.

Da je ponos izvor vseh hudobij in prekletstev, vseh nesreč in padcev, vseh depresij in katastrof, je poskrbel, kakor nam odkriva Pismo, kerub Lucifer, nekdanji prvi pri Bogu, angel, ki je »velikodušno« v srcu rekel: »Povzpел se bom v nebo, nad božje zvezde bom povzdignil svoj prestol. Na gori zborovanja bom sedel, na skrajnem severu. Povzpел se bom nad višino oblakov, meril se bom z Najvišjim.« (Iz 14,13–14)

»Jutranja zarja« se je povzpел zelo visoko. Sam ni mogel sprejeti božjega načrta, ki je predvideval njegovo »degradacijo« v hierarhiji v korist ljudi, katerim bodo angeli služabniki, kakor je bila od začetka premodra zamisel (Justin 1980, 239–248; Kleopa 2000, 82). Skratka, krona vsega stvarstva je bila rezervirana za človeka in ne za angele. »Danica« je bil razžaljen v svoji izkrivljeni predstavi pravičnosti.

Ponižni (spravljeni) človek – po drugi strani – ne išče svoje pravice, temveč božjo voljo, ker je ta nezmotljiva. V boju proti Bogu se je »Zarjan« spremenil v nasprotnika (*antikeimenos*: 1 Tim 5,14) ali Satana, ki je za sabo potegnil tretjino angelov, svojih somišljenikov (Raz 12,3–4). V nebesih je izbruhnila velika bitka, velika vojna in hudič, premagan od vojske nadangela Mihaela, je bil vržen na Zemljo. V istem ognju prevzetnosti pa sta se opekla tudi Adam in Eva.

Zato je logično, da je ponos, ta dinamični premik ali emocija s potencialno zelo močnim rušilnim učinkom, čustvo, ki je v krščanski aretologiji zaznamovano s toliko besedami obsodb. Noben drug greh, nobena druga hiba ni v krščanstvu doživela toliko prezira in revijalnih kritik kakor prav napuh.⁵

Sleherna prevzetnost je po prepričanju krščanstva slaba, ker nas ločuje od Boga, v katerem je edino možno biti srečen. Bolj ko je velik naš jaz, manj ostane prostora zanj, za njegov jaz, za njegovo radost, toplino in milost. In narobe. Napihovanje in domišljavost sta pot, ki pelje v smrt, v neživljenje in v bedo. Gledanje na druge »od zgoraj«, s pozicij visokega jaza, je narava padlih duhov. In ti, kakor je znano prek izročila, lahko udarijo tudi »z desne strani«,⁶ to je, kadar nas skušajo prek nečesa navidezno dobrega, »saj se tudi sam satan preoblači v angela luči« (2 Kor 11,14). Vendar se hudič, pravijo očetje,⁷ pri vseh svojih igalskih spretnostih nikoli ne more postavi-

⁵ V judovstvu je stvar malo manj razmejena. Čeprav je ponižnost ena največjih kreposti in napuh ena največjih pregeh, se v rabinskih naukih srečujejo zgledi zelenega napuha, a ta napuh je dober le, če ne presežemo neke določene meje, ki pa ni jasna. Napuh je v teh relacijah po pomenu dosti blizu samozavesti atleta ali športnika, ki pa je in ni napuh, odvisno od okoliščin itd. ... Hasidski mojster, na primer, je pravil: »Vsakdo mora imeti dva listka v žepu. Na prvem mora imeti napisane besede, ki jih je izrekel Abraham: »Sem prah in pepel.« Na drugem pa besede iz Mišne: »Zaradi mene je cel svet ustvarjen.« Če se pojavi nevarnost prevelikega ponosa (napuha), je treba vzeti iz žepa listič, ki vas spomni na prah in pepel. Če pa se pojavijo resni dvomi v lastno vrednost, je potrebno vzeti drugi listič in se prepričati, da je ves svet ustvarjen zaradi vas.« (Jacobs 1995, 386) V Koranu in v Hadisu lahko najdemo prav tako vrsto naukov, ki obsojajo napuh (na primer: *Zagotovo, On ne ljubi ponosnih*; 16:23), vendar ne v judovstvu ne v islamu ne obstajata sistematični, skorajda dogmatski poudarek in odpor proti napuhu oziroma ortopraksis popolne božje ponižnosti po zgledu Jesusa Kristusa.

⁶ V asketiki ločimo dobre in slabe misli; prve spodbujajo k nečemu dobremu, druge k nečemu slabemu. Prve so prave, druge nepravne. Pravim se reče tudi desne (ang. *right*, rus. *pravyy*), drugim pa leve.

⁷ »Ponižnost je edina krepost, ki je demoni ne morejo posnemati.« (Lestvičnik 1997, 139 oz. XXV, 993)

ti v vlogo ponižnosti in jo simulirati (drugače od kakih drugih vlog), ker je to nekaj, kar je popolnoma nasprotno njegovi naravi, substanci ali *usiji* (*ousia*), nekaj, česar mu absolutno primanjkuje. Demon vedno »diši« po smradu napuha. Zato sleherni njegov udarec »z leve« oziroma spremenjenje v angela luči, na katerikoli stopnji, neizbežno pušča za sabo kako sled ali pečat. Njegova luč ni tako svetla in čista kakor luč pravih angelov; njegov vonj je vedno malo premešan s kakim zadahom,⁸ pod njegovo bleščecho suknjo pa se namesto stopal skrivajo črna živalska kopita in dlakav rep (Antonije 1993, 77; 101). Toda ponosen človek – ker so njegovi receptorji in čustva poškodovani – ne more razlikovati levega od desnega ali ponaredka od originala ... Edino s ponižnostjo (gr. *tapeinophrosynē*) je možno premagati vse pasti teh prevartantov (in priti v nebesa), kakor je bilo razkrito sv. Antonu Puščavniku (Sadovi b.l.).

Destruktivnega *ponosa* – po mnenju svetih očetov – se je možno osvoboditi le s ponižnostjo, ali kakor rečemo v ruščini: *smirenijem*, to je, ko smo v stanju pravega miru.⁹ Eno je najhujši greh, drugo največja krepost, eno je strup, drugo protistrup. (Justin 1980) *Smirenje* pa je »zmerno vedenje, nesebičnost, spoštovanje drugih; le-to ne pomeni, da mislimo manj (časa) o sebi, temveč da mislimo o sebi manj. To je duh samopreverjanja; razumen dvom vase in prisrčnost do drugih (tudi tistih, ki se ne strinjajo z nami). Je *hrabrost srca*, da se, če je potrebno, soočimo s stvarmi, ki so težke, naporne in nemikavne, in se z dobrim razpoloženjem žrtvujemo toliko, kolikor je potrebno. Gre za spoštovanje do tistih, ki so modri, in tistih, ki nas nesebično učijo ljubezni. Je zahvala tam, kjer jo potrebujejo; ne nepošteno slavljenje samega sebe. Je zvestoba danim obljubam, ne glede na to, ali gre za velike ali majhne obljube. Ponižnost je zadrževanje pred obupom in sposobnost, da se soočimo s strahom in negotovostjo ...«¹⁰ Z drugimi besedami je *s-mir-enie*, kadar naš jaz postanejo vsi drugi, kadar na vse druge ljudi gledamo »od spodaj«, v ljubezni, po zgledu Jezusa Kristusa.

2. Ponos kot dostojanstvo (*aksiōma*)

Ponos v smislu napuha in napihnjenosti – to je nekaj negativnega – je dosti kvaliteto obdelan v literaturi. Toda ponos je lahko tudi nekaj dobrega, pozitivne-

Zanimiva je tudi tale apoftegma. Oče Makarij je nekoč hodil po puščavi. V roki je nesel palmove vejice. Srečal ga je demon, ki je imel v roki srp. Demon je hotel udariti svetnika s srpom, a ker mu ni mogel do živega, mu je dejal: »Zelo trpim tvoje nasilje in nimam nobene moči zoper tebe. Kajti reči, ki jih ti počneš, počnem tudi sam: ti se postiš dan za dnem, jaz sploh ne jem, ti noči in noči bediš, jaz nikdar ne spim. V eni stvari pa si močnejši od mene.« »V kateri?« ga vpraša Makarij. Demon odvrne: »To je tvoja ponižnost. Jaz nisem ponižen in sem zato popolnoma nemočen proti tebi.« (*Izrečenija egipetskih otcov* 2001, 129)

⁸ Iz izročila pravoslavne Cerkve je znano, da ima vsaka vrsta angelov, serafi, kerubi itd., tudi drugačen božanski vonj.

⁹ V staroslovanščini *смирѣнь*, gr. *tapeinós*; to je *смирѣнь* ali z-měren, zmeren, to je takšen, ki najde (pravo) mero. Smirénie v ruščini dobimo, ker je nenaglašeni jat, ѣ, ě [je], prešel v glas [i]. Vendar smirénie kot ponižnost ne pomeni samo miru, to je zmotno, temveč tudi Bogu všečni in pozitivni nemir, povezan s trpljenjem, s krivicami, ki se nam godijo, in s procesom kesanja v solzah in trudu, da se na primer storjena hudobija popravi itd.

¹⁰ Omenjena definicija ponižnosti je povezava več ločenih definicij in jo je možno prebrati na naslovu http://en.wikipedia.org/wiki/Seven_virtues (pridobljeno 21. junija 2012).

ga. Najprej se to vidi pri apostolu Pavlu. Pavel je ponosen (*kauchēma*) na Korinčane, ki so se spreobrnilo v krščanstvo (2 Kor 7,14). Njegov ponos (*kauchēsis*) ali slava (*gloria*) je oznanjanje evangelija (2 Kor 1,12). Kristusov apostol je večkrat zaklical: »Meni pa Bog ne daj, da bi se hvalil (*kauchasthai*), razen s križem našega Gospoda Jezusa Kristusa, po katerem je bil svet križan zame, jaz pa svetu!« (Gal 6,14)

Ponos v teh zadnjih relacijah se kaže kot *kauchēma*, to pa v bistvu pomeni v grščini hvala ali ponašanje, to je nekaj, s čimer se lahko pobaham, pohvalim, nekaj, kar je prijetno, vredno in lepo. »Kdor se ponaša, naj se ponaša v Gospodu!« (2 Kor 10,17) To je z njim, ki ga ljubim in mi je prijeten. Tukaj »ponos« ni nekaj, kar apostola, ki je bil vzlet do tretjih nebes (2 Kor 12, 2), povzdiguje nad druge, niti nekaj, na podlagi česar bi lahko pomislil, kako je on sedaj pomemben v družbi, vreden večjih karizem oziroma višji od preostalih v smislu, da gleda nanje s pozicije »od zgoraj«. Ponos v tem kontekstu ni egoizem niti kak del narave apostola Pavla, temveč radost in hvaležnost (Bogu) zaradi dejstva, ker lahko pove, »da ljubim in da me ljubi tisti, h kateremu pripadam«. Ponos je tukaj izraz velike sreče in hvaležnosti, pohvala in hvala apostola, ki je oslepel na poti v Damask za tri dni, ko je videl Kristusa (Apd 9,39), zaradi Gospodove milosti in zaradi zaupanja vanj. Zato tudi sme dejati: »Kajti preizkušen ni tisti, ki sam sebe priporoča, ampak tisti, ki ga priporoča Gospod. ... Če se je že treba hvaliti, se bom hvalil (ponašal) s svojimi slabostmi.« (2 Kor 10,18;11,30)

Ko so v glavno mesto Ahaje prišli lažni apostoli (*pseudapostoloi*) iz Galatije, ki so hoteli spodkopati Pavlovo apostolsko avtoriteto, češ, da on ni pravi apostol, in naložiti Korinčanom Mojzesovo postavo, je bil Pavel prisiljen zaščititi svoj apostolski naziv in odpraviti zmedo, ki so jo kot veliko skušnjavo prinesli »judaizirani« (*ioudaizontes*) kristjani: »Vendar (jaz) mislim (in se na vas obračam, Korinčani), da v ničemer ne zaostajam za nadvse velikimi apostoli. Čeprav sem v besedi šibek, pa nisem šibek v spoznanju ...« In nadaljuje: »Če bi se že hotel ponašati (s seboj), ne bi bil neumen, saj bi govoril resnico. Pa se rajši zdržim, da ne bi kdo mislil o meni več kakor to, kar na meni vidi ali kar povem.« (2 Kor 11,5–6; 12,6 [Ē Kainē Diathēkē 2004, 405])

Pavel se torej ne zaničuje v tej stiski, temveč stoji hrabro na nogah. Pri Srbih obstaja rek za takšne situacije: »V hudem se ne zaničuj ne v dobrem povzdiguju!« Pavel v Korintu ne izpostavlja sebe, svojega jaz, to je: ni ponosen, ampak *ponosno* brani apostolski *aksiom*, kakor se od njega tudi pričakuje.¹¹ Kakor vidimo, se človek, pa naj je še tako močno ponižen ali s- *mir-en*, v takšnih situacijah ne sme umakniti ali stopiti nazaj, kajti takšna ponižnost ni *smirenje*, to je nekaj naspro-

¹¹ V predgovoru k drami *Androkel in lev*, ki je daljši od same drame, G. B. Shaw predstavi svoje poglede na krščanstvo. Jezus je bil dobrotni genij (v vseh pogledih, v socialnem, v moralnem, v ekonomskem), toda njegovi nauki so se po križanju izgubili. Cerkev, ki je nastala, pa je zavozila, ker je sledila naukom in filozofijam Pavla in Barnaba. Krivdo za deviacijo med Jezusom in *hinavsko* realnostjo Cerkve, ki je imela (začetek 20. st.) močan vpliv v družbi in je izvajala pritisk na neverne, je bilo treba nekemu pripisati. Za Shawa, vernika v kreativno revolucijo, je glavni »pacek« Pavel, ki mu ne pripisuje nobene vrednosti, nasprotno, zanj pravi, »da je vulgaren revivalist, povprečen pesnik, ki je toliko kristjan, kolikor je Jezus baptist ... , preveč *nečimrn in domišljav* (conceited) ter se dela za večjega Juda od Judov (2 Kor 11, 22) in večjega Rimljanja od Rimljanov po svojem napuhu ...« (Shaw 1912, 81)

tnega *superbiji*, ker ne prinaša miru z Bogom, temveč strahopetnost. Da se človek v takšnih situacijah ne zvije, je potrebna hrabrost srca, ki so jo imeli sveti očetje za zelo pomembno krepost, ne za greh. Kajti tudi Mesija, ki je izrekel na gori besede, da ne vračamo očesa za oko, zoba za zob in se ne upiramo hudobnežu, ampak mu, če nas udari po desnem licu, nastavimo še levo (Mt 5,38), ni takrat, ko so mu sodili in ga je služabnik udaril po licu, temu služabniku nastavil še drugega, temveč je dejal: »Če sem napačno rekel, izpričaj, da napačno; če pa prav, zakaj me tolčeš?« (Jn 18,23) On, ki nas je vse ljubil do konca (Jn 13,1), on, ki je na križu v mukah in trpljenju odpustil svojim rabljem: »Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!« (Lk 23,34) Soočen z nepravilnimi in lažnimi obtožbami, ni naredil kompromisa z lažjo. Kristus kot človek ne more, ne sme in noče zaradi (lažnega) miru in za ceno življenja ponižati svojega božanskega karakterja in avtoritete, kajti on je Bog. On ne more prenehati biti nekaj, kar je.¹²

Podobno je tudi s »človeškim dostojanstvom«: v nekaterih okoliščinah ne sme prestopiti meje, ki definira človeka oziroma ga, če mejo prestopimo, razčloveči.

3. Nacionalni ponos

Kaj pa nacionalni ponos? Nacionalni ponos (*Nationalstolz*) je posebna vrsta ponosa. To je ponos pripadnosti nekemu narodu ali etnosu. Dejstvo je, da vse stvari na tem svetu težijo k hierarhizaciji in da se vsa živa bitja po nekakšnih nevidnih zakonih postavljajo med sabo v razmerja in strukture. Pri čebelah se ve, kdo je matica, kdo delavka, kdo trot. Pri volkovih v čredi se ve, kdo je alfa samec, to je lider, in kdo ne. Kralj živali ne more biti niti gazela niti antilopa, ker je lev močnejši. Slon je močnejši od leva, a to ni dovolj za kraljevsko krono. Prav tako je svinja dobra žival, a bolj kot hrana človeku in drugim živalim. V Stari zavezi smo imeli samo eno izvoljeno ljudstvo, drugim pa ni bila namenjena takšna vloga. Tudi v novejši zgodovini vidimo, da so nekateri narodi bolj pridni in krepki, bolj sposobni in zmožni upravljati reči tega sveta. Kultura nekega Italijana se ne more primerjati s civilizacijskimi »dosežki« kakega afriškega plemena. To je dejstvo. Nemogoče je zanikati obstoj takšne »nacionalne hierarhije«, glede na to, da govorimo pri tem fenomenu vendarle o nekem naravnem sociološkem zakonu *tega sveta*. Ta ureditev ni problem, kajti ureditev obstaja tudi v nebesih (Areopagit 2012), problem je nezdravo rivalstvo v njej, to je, ko odnosi v tej strukturi niso dobro opredeljeni, ko si na primer nekdo vtepe v glavo, da je »vreden« več, kakor mu pripada.

Vsi podložniki so že od davne preteklosti dolžni plačati kralju davek (*tribut*). Sužnji morajo ubogati svoje gospodarje. Slabša plemena se morajo podrediti močnejšemu plemenu, seveda, tudi v finančnem pogledu. Kakorkoli že, vedno bo obstajal nekdo, ki ga je doletela usoda, da postane vladar ali tisti zgoraj, ki je na

¹² Kajti prav on je SEM. Na gori Horeb, kjer se je Bog prikazal Mojzesu, je Bog naročil, naj Mojzes gre in pove svojemu ljudstvu, da ga je poslal »tisti, ki sem« (1 Mz 3, 15). »Tisti, ki sem«, tako so Judje pisali JHWH in (s spoštovanjem) brali Jahve. To je on, Jezus, to je JHWH ali isti, ki je in ki je bil in ki prihaja, alfa in omega, začetek in konec.

oblasti – z vso potrebno odgovornostjo, ki jo sleherna oblast zahteva –, in nekdo, ki je »tlačan« oziroma tisti »spodaj«, je dolžan ubogati tiste, ki so nad njim. Nemogoče je, da bi bili vsi »enaki«, kajti vsi nismo ustvarjeni enaki. To je utopija, ki napaja in tolaži razočarane množice zatiranih – tudi logično –, ne pa možna realnost. Ko je delavska revolucija leta 17 prejšnjega stoletja zrušila carja pod pretvezo odprave diktature in uresničenja parol francoske revolucije, je prišla na oblast diktatura proletariata, ki je bila, drugače od carstva, neverjetno surova in nečloveška. Ena elita je zamenjala drugo, a »enakosti, bratstva in svobode« ni bilo. G. Orwell to najbolje pokaže skozi grotesko *Živalska farma*.

Te strukture in ureditve niso večne tvorbe in se skozi zgodovino spreminjajo. Vendar so vedno navzoče, kljub vsem krivicam, ki jih morajo nekateri trpeti. Elementi, ki so odrejali mesto v tej strukturi, so bili vedno elementi kake moči (fizične, intelektualne, ideološke itd.). Danes se kaže, da je ta posel dokaj poenostavljen, kajti tisti, ki imajo več »dolarjev in topov«, so višje in imajo tudi »več« nacionalnega ponosa (in ošabnosti). Seveda, obstajajo tudi drugi dejavniki »določanja nacionalnega ponosa«, kakor tudi številne izjeme, vendar je to sedaj posebno poglavje.

4. Sklep

VNovi zavezi se »nacionalni ponos« obsoja. Izvoljeno ljudstvo je zamenjala Cerkev, novo izvoljeno ljudstvo, v katerem ni več ne Grka ne Juda, ne obrezanega ne neobrezanega, ne barbara ne Skita, ne sužnja ne svobodnega, ampak vse in v vseh je Kristus (Kol 3, 11). Torej vse in v vseh je Kristus. V Kristusu torej ni ne Slovenca, ne Hrvata, ne Srba, to je, v Kristusu ni prostora ne za slovenski, ne za srbski, ne za hrvaški, ne za katerikoli drug nacionalni ponos. To seveda ne pomeni, da se morajo narodi zanikati. Nasprotno, Nova zaveza kliče in poziva k preobrazbi v »nov narod«, v novo izvoljeno ljudstvo Cerkve.¹³

Nationalstolz po definiciji ne sodi v krščanstvo. Po evangeliju v Cerkvi ni prostora za nacionalistične izpade. Zato se tudi pri mašah izgovarja Credo: verujem v eno, sveto, *katoliško* in apostolsko Cerkev. Beseda katoliški (*katholikos*) pomeni v grščini vsesplošni, univerzalni, takšen, ki obsega vse člane neke določene celote. (Etimološko to pomeni nekaj, kar je za vse in po vseh (*kath' olou*)). Sv. Ciril in Metod sta to besedo prevedla kot soboren (*сѣbornyi*) ali zboren, torej je (v ruščini) *sobornaja cerkov'* takšna, ki ne ločuje narodov, ampak jih z-bira (*so-bira*) ...

Vidimo torej, da lahko tako v eni kakor tudi v drugi smeri prestopimo »črto« ponosa in dobimo *ponos* ...

¹³ Nova zaveza nas nagovarja, da bi postali del organizma, ki ima svojo organizacijo. V njej so prvi tisti, ki so od vseh zadnji in so vsem služabniki (Mk 9,36). Atoški menihi – ne glede na to, kateremu narodu pripadajo – vam bodo, ko jih vprašate, kaj so, odvrnili, če so pravi, da so po nacionalnosti »Svetogorci« (Atoščani). Tako živi tudi apostol poganov, ki pravi: »Vsem sem postal vse, da bi koga pridobil za evangelij.« (1 Kor 9,22)

Reference

- Albert iz Breše [Albertano da Brescia].** B. l. *De amore et dilectione Dei et proximi et aliarum rerum et de forma vitæ.* [Http://freespace.virgin.net/angus.graham/DeAmore4.htm](http://freespace.virgin.net/angus.graham/DeAmore4.htm) (pridobljeno 21. 06. 2012).
- Antonije Svetogorac.** 1993. *Atonski podvižnici devetnestog veka.* Sveta Gora Atonska: Manastir Hilandar.
- Areopagit, Dionizij.** 2012. *O nebesnoj ierarhii.* Moskva: Kniga po trebovaniju.
- Aristotel.** B. l. *Nikomahova etika* [Aristotelous Ēthika Nikomacheia]. [Http://www.mikrosapoplous.gr/aristotle/nicom0.htm](http://www.mikrosapoplous.gr/aristotle/nicom0.htm) (pridobljeno 21. junija 2012).
- — —. B. l. *Retorika.* Perseus Digital Library. [Http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Aristot.+Rh.+1.1.1&redirect=true](http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Aristot.+Rh.+1.1.1&redirect=true) (pridobljeno 21. junija 2012).
- Dokler, Anton.** 1999. *Grško-slovenski slovar.* Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Ē Kainē Diathēkē.** 2003. Atene: Ellēnikē Bibliēkē Etairia.
- Fasmer, Maks.** 2004. *Etimologičeskij slovar' rus-skogo jazyka.* Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, Izdatel'stvo »Nauka«. Moskva.
- Izrečenija egipetskih otcov.** 2001. Moskva: Izdatel'stvo Aletejja.
- Jacobs, Louis.** 1995. *The Jewish Religion: A Companion.* Oxford: Oxford University Press.
- Justin Jeromonah (Popović).** 1980. *Dogmatika Pravoslavne Crkve: prva knjiga.* Beograd: Manastir Čelije.
- Katoliška enciklopedija [Catholic Encyclopedia, New Advent].** B. l. [Http://www.newadvent.org/](http://www.newadvent.org/) (pridobljeno 21. junija 2012).
- Kleopa.** 2000. *Veliki je Bog.* Beograd: PMŠ.
- Lestvičnik, Janez.** 1997. *Lestvica.* Sveta Gora Atonska: Manastir Hilandar.
- — —. B. l. *Agίου Ιωάννου Σιναΐτου Κλίμακς: Περι υπερῆφaneias.* [Http://www.orthodoxfathers.com/On-vainglory-or-pride](http://www.orthodoxfathers.com/On-vainglory-or-pride) (pridobljeno 21. junija 2012).
- Lewis, Michael, Kiyoko Takai-Kawakami, Kiyobumi Kawakami in Margaret Wolan Sullivan.** 2010. Cultural differences in emotional responses to success and failure. *International Journal of Behavioral Development* 34, št. 1:53–61.
- Radiščev, Aleksander Nikolaevič.** 1975. *Putešestvie iz Peterburga v Moskvu.* Moskva: Byčkov M. H.
- Sadovi ponižnosti [Poioi einai oi karpoi tēs tapeinophrosynēs].** B. l. [Http://www.pigizois.net/l.M.paraklytoy/evergetinos/ih_karpoi.htm](http://www.pigizois.net/l.M.paraklytoy/evergetinos/ih_karpoi.htm) (pridobljeno 21. junija 2012).
- Shaw, George Bernard.** 1912. Preface to *Androcles and the Lion: On the Prospects of Christianity.* [Http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/gbshaw/Preface-Androcles.pdf](http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/gbshaw/Preface-Androcles.pdf) (pridobljeno 21. junija 2012).
- Tolstoj, Lev Nikolajevič.** 2011. *Sevastopol'skie rasskazy: Sevastopol' v dekabre mesjace.* Moskva: Kniga po trebovaniju.